

Таким чином, для досягнення своїх цілей соціально-педагогічна робота з молодими сім'ями повинна відбуватися у певній системі державних та громадських організацій, бути ретельно продуманою, обґрунтованою та спиратися на програму, у якій закладено зміст, форми і методи такої соціально-педагогічної роботи.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у аналізі існуючих програм соціально-педагогічної роботи з попередження конфліктів у молодих сім'ях та розробки та перевірки ефективності власної програми профілактичної роботи.

Список використаної літератури:

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 96 с.
2. Журбицька Т. С. Молода сім'я. Київ: Педагогіка, 1985. 217 с.
3. Зайцева З. Г., Трубавіна І. М. Соціальна підтримка сім'ї. Комплексні програми центрів ССМ. Київ : УДЦССМ, 2001. 217 с.
4. Зозуль Т.В. Психологічні чинники конфліктів у молодій сім'ї. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. URL: <http://oaji.net/articles/2014/983-1418212061.pdf>
5. Кравець В. П. Психологія сімейного життя. В 2-х томах. Тернопіль, 1995. 695 с.
6. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ: ДЦССМ, 2003. 184 с.
7. Молодожены / Под. ред. В. А. Сысенко. Москва: Мысль, 1985. 321 с.
8. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
9. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/573-2013-п>

Науковий керівник: к. пед. н., доцент Демиденко Т.М.

Р.В. Шапошнікова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ НА ДЕВІАНТНУ ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ

Актуальність та доцільність дослідження. У сучасних умовах в Україні загострюється проблема виховання дітей і підлітків з соціально-неблагополучних сімей. Сім'я перестає ефективно виконувати свої інституційні функції в суспільстві. Питома кількість юних правопорушників зросла на 12% у порівнянні із 2017 роком. У 90-97 % випадків механізм протиправної поведінки був запущений браком сімейного виховання, при чому неповнолітні приходять до протиправної поведінки під безпосереднім впливом або за участю батьків. тощо. Кожний п'ятий підліток уживає алкоголь раз на тиждень, кожний десятий – два, три рази на тиждень. За даними ЦСССДМ м. Черкаси І-го кварталу 2018 року виявлено, 517 сімей, які перебувають в конфлікті з законом, з них кількість дітей до 18 років становить 178 осіб. А також 219 сімей – з алкогольною та наркотичною залежністю, з них кількість дітей до 18 років становить – 264 особи. А отже, особливої уваги потребують підлітки із девіантною поведінкою з неблагополучних сімей. Адже, значна кількість соціально дезадаптованих підлітків виховується в сім'ях із несприятливим емоційним кліматом, підвищеною конфліктністю внутрішньо сімейних стосунків. Усе це зумовлює необхідність вивчення особливостей неблагополучних сімей на сучасному етапі та їхній вплив на девіантну поведінку підлітків.

Дослідженню впливу соціально-неблагополучних сімей присвячені праці таких вчених, як: М.І. Буянов, М.Плоткін, С.А.Белічева, Ю.І. Юричка, Г.Г. Шихонов, А.В. Гоголева, І.Д. Зверєва, А.Т. Татенко, І.В.Зайченко, В.М. Целуйко, М.О. Балакірева, АА. Беседін та ін.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі неблагополучна сім'я розглядається, як сім'я, яка повністю або частково втратила свої виховні можливості через ті

чи інші причини. У результаті цього в таких сім'ях об'єктивно чи суб'єктивно складаються несприятливі умови для виховання дітей. Сімейне неблагополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини. Соціально-неблагополучні сім'ї формують дітей за своїм зразком. Саме в таких сім'ях частіше виростають люди з цинічним відношенням до моральних цінностей, які порушують норми поведінки та правопорядок. Розрізняють такі типи неблагополучних сімей: 1) педагогічно-некомпетентна (В.М. Целуйко) 2) конфліктна (М.О. Балакірева) 3) аморальна (Л.Е. Орбан-Лембрик) 4) асоціальна (А.А. Беседін). У педагогічно-некомпетентних сім'ях спостерігається брак педагогічних знань і навичок у батьків, що виявляється в неконструктивному стилі виховання. У конфліктних сім'ях, як правило, панує атмосфера грубості і несправедливості, а іноді і атмосфера жорстокості і насильства. Діти, в постійному страху, напруженості і тривозі. Повернення додому – це вже створення стресової ситуації. Грубість, крики, сварки, нерідко бійки, а іноді злочинні дії в запалі емоцій, це те, з чим доводиться стикатися дитині. У аморальних сім'ях панує асоціальна атмосфера, де прищеплюються соціально-небажані потреби й інтереси, він долучається до аморального способу життя. Ради задоволень, задоволення власних егоїстичних інтересів тут зневажаються моральні норми, загальнолюдські цінності. В асоціальному сім'ях рано чи пізно дитина виявляється втягнутою в систему злочинних маніпуляцій з їхнього боку (оскільки копіює їх стереотипи поведінки, а в деяких випадках і мислення). Спочатку дитина вчиться надавати дрібні послуги (наприклад, проникнути в квартиру квартири, а потім відчинити двері дорослим злодіям, постояти збоку, спостерігаючи за поведінкою оточуючих, подати сигнал у разі небезпеки і т.д.).

Таким чином, негативний мікроклімат неблагополучної сім'ї, асоціальна поведінка дорослих її членів сприяють тому, що діти, які виховуються в таких сім'ях, не просто переймають негативні зразки поведінки, але й засвоюють відповідні ціннісні орієнтації, реалізуючи їх в особистій асоціальному поведінці. У багатьох підлітків з відхиленнями у поведінці не було або втрачено відчуття батьківської опіки, психологічної захищеності у сім'ї, бажання поділитися з рідними своїми радощами або переживаннями, втрачена надія підтримки у важку хвилину. Порушення психологічного контакту з близькими людьми особливо гостро переживаються підлітками, які починають усвідомлювати протиріччя у житті дорослих. Злість, яка переходить у відчай або жорстокість, недовіра до людей, зневага соціальних норм, цинізм, байдужість до суспільно значущих явищ – далеко не повний перелік внутрішніх установок підлітка, який переживає розлучення батьків, який живе в умовах пиятики, наркоманії, постійних конфліктів і сварок, взаємної байдужості.

У соціально-неблагополучні сім'ях використовуються такі стилі виховання дитини: поступливо-поблажливий стиль, демонстративний стиль, педантично-підозрілий, жорстко-авторитарний, вмовляючий, відсторонено – байдужий, виховання по типу «кумир сім'ї», непослідовний стиль.

Поступливо – поблажливий стиль характерний байдужливим ставленням на провини дитини, в сім'ї дитині все пробачають. Позиція кругової оборони, яку також може займати певна частина батьків, будує свої відносини з оточуючими за принципом "наша дитина завжди права".

Демонстративний стиль характерний скаргами на свою дитину перебільшуючи ступінь їх небезпеки. Наслідком цього є втрата у дитини сором'язливості, почуття каяття за свої вчинки, знімає внутрішній контроль за своєю поведінкою, відбувається озлоблення по відношенню до дорослих, батькам.

Педантично-підозрілий стиль характерний – не довірою до дитини, батьки піддають їх тотальному контролю, намагаються повністю ізолювати від однолітків, прагнуть абсолютно контролювати вільний час дитини, коло його інтересів, занять, спілкування.

Жорстко-авторитарний стиль характерний батькам, які зловживають фізичними покараннями. Наслідком є: прояви агресивності та жорстокості у дорослому житті, прагнення ображати слабких та беззахисних.

Вмовляючий стиль: в цьому випадку батьки виявляють по відношенню до своїх дітей повну безпорадність, воліють перестерігати, нескінченно вмовляти, пояснювати, не застосовувати ніяких вольових впливів і покарань.

Відсторонено-байдужий стиль виникає, як правило, у сім'ях, де батьки, зокрема мати, поглинена пристроєм свого особистого життя. Діти надані самим собі, відчують себе зайвими, прагнуть менше бути вдома, з боєм сприймають байдужо-відсторонене ставлення матері.

Виховання по типу "кумир сім'ї" часто виникає по відношенню до "пізніх дітей", коли довгоочікувана дитина нарешті народжується у немолодих батьків або самотньої жінки. У таких випадках на дитину готові молитися, всі його прохання і примхи виконуються, формується крайній егоцентризм, егоїзм, першими жертвами якого стають самі ж батьки.

Непоследовний стиль - коли у батьків, особливо у матері, не вистачає витримки, самовладання для здійснення послідовної виховної тактики в сім'ї. Виникають різкі емоційні перепади у відносинах з дітьми - від покарання, сліз, лайки до зворушливо-пестливих проявів, що призводить до втрати батьківського впливу на дітей. Підліток стає некерованим, непередбачуваним, нехтує думкою старших, батьків.

Висновок. Отже, можна дійти висновку, що неблагополуччя в сім'ї має прямий вплив на поведінку підлітків, на їх статус у соціумі, на становлення їх характеру, на формування життєвої позиції. Риси характеру і поведінка дітей, які помічені у девіантній поведінці, формуються в результаті відхилень у сімейних відносинах. Результатом кожної моделі виховання є перенесення прикладу свого виховання на дитину. Батьки використовують різні стилі виховання – і жоден з зазначених стилей не призводить до становлення здорової, гармонійної особистості.

Список використаних джерел:

1. Балакірева М.О. Про становище сімей в Україні: доповідь за підсумками Київ: Знання Прес, 2000. С.45- 56.
2. Целуйко В.М. Поняття та типи неблагополучних сімей. Психологія неблагополучних сімей. Москва: ВЛАДОС, 2003. С.82 -85.
3. Орбан Лембрик Л.Е. Соціальна психологія. Київ: Академвидав, 2005. С. 32 -36.

Науковий керівник: д. філос. н., доцент Коломієць О. Г.

Л. І. Штангрет

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЖЕРТВАМИ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Нині шкільний булінг розглядається в сучасному світі як одна з найактуальніших соціально-педагогічних проблем, учасники якої потребують комплексної та цілісної кваліфікаційної допомоги.

В Україні робота з жертвами шкільного булінгу обумовлюється тим, що збільшується кількість фіксованих випадків шкільного знуцання, проте єдиного механізму протидії цьому явищу не існує. Тому для нас наукову цінність представляє досвід зарубіжних країн у роботі з жертвами шкільного булінгу, який налічує багато різноманітних антибулінгових програм як запобігання, профілактики, так і реабілітації, реалізація яких свідчить про наявність певних успіхів, що є доказом ефективності.

Дослідженню явища булінгу присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених: Л. Лушпай, І. Бердишева, О. Барліта, Т. Алексеєнко, А. Губко, І. Сидорук, А. Король, Д. Лейн, І. Кон, Т. Фалд та ін.

Першу експериментальну програму протидії шкільному булінгу було розроблено в Норвегії Д. Ольвеусом у 1982-1984 рр.

Вона пройшла апробацію у 42 норвезьких школах і по закінченні було виявлено зниження частоти булінгу, що говорить про її відносну ефективність. Реалізація цієї програми передбачає 3 рівні: загальношкільний (анонімні діагностики, тренінги, організація